

Nr 99

Av herr Helén m. fl., angående den alkoholpolitiska utredningen.

(Lika lydande med motion nr 111 i Andra kammaren)

Sammanfattning

Det kan konstateras att alkoholproblemet under de senaste decennierna utvecklats i en ogynnsam riktning. En stark breddning av alkoholvanorna har inträffat. Missbruket har, särskilt i yngre åldersgrupper, ökat i såväl omfattning som intensitet. Mot denna bakgrund är det viktigt att ytterligare åtgärder sätts in i syfte att bringa ned denna konsumtion. Alkoholpolitiska utredningen arbetar sedan flera år med förslag till en samlad alkoholpolitisk reform. I avvaktan på denna samlade reform kan enligt vår mening vissa åtgärder insättas utan att man föregriper utredningens förslag. I denna motion föreslår vi dels att utredningen påskyndar sitt arbete, dels att den i speciellt angelägna frågor avger delförslag. Utredningen bör få i uppdrag att utvidga sin försöksverksamhet exempelvis genom

mer omfattande information liknande de informationskampanjer vi haft angående narkotika och övergången till högertrafik

experiment med regionalt olikartad marknadsföring och försäljning av öl ytterligare försök med registrering av spritinköp i större regioner samt att mäta effekterna av dessa och liknande försök.

Utredningen bör även

framlägga förslag om läskedrycksskattens avskaffande

pröva möjligheterna av att bilda en samarbetskommitté med representation för myndigheter, ungdoms- och nykterhetsorganisationer samt bryggerinäringen för att rekommendera riktlinjer för ölreklamens uppläggning samt

lämna förslag till en mera allsidigt upplagd alkoholforskning.

I annan motion från vårt håll till årets riksdag tas frågan om reklam för starksprit upp; där begärs även att förslag utarbetas till lag med krav på märkning av tobaks- och alkoholvaror med kemisk-teknisk information om innehållet och en hälsovarning.

Bihang till riksdagens protokoll 1970. 3 saml. Nr 99—107

Det aktuella läget

De två senaste decenniernas utveckling på alkoholfrågans område måste bedömas som klart ogynnsam. En stark breddning av alkoholvanorna har inträffat, vartill kommer en ökning av alkoholmissbruket både vad gäller antalet missbrukare och, på grund av den friare tillgången till alkohol, i fråga om intensiteten av alkoholmissbruket i det enskilda fallet. Alkoholdebuten görs nu vid lägre ålder än tidigare; varannan 14-åring anses numera ha förtärt alkohol. Fyllerifrekvensen har visserligen visat en viss minskning under senare delen av det gångna decenniet men ligger dock alltså väsentligt över nivån för sista motboksåret, d. v. s. 1954 (omkr. 50 % högre, om man räknar avdömda fylleriförseelser per 1 000 invånare över 15 år). Fylleriet har sin tyngdpunkt i åldrarna under 20 år. Trafikolyckhetsbrotten har ökat med nära 50 % sedan 1960. Spritkonsumtionen visar knappast någon tendens till minskning under senare år, medan konsumtionen av vin och de starkare öltyperna (starköl och mellanöl) kraftigt ökat. En begränsad tillbakagång av det totala antalet omhändertaganden för fylleri under 1968 är för närvarande föremål för tolkning av experterna, som bl. a. anfört som tänkbar förklaring att gatufylleri under senare tid bedömts mildare av polisen som en följd av det framlagda förslaget om fylleriets avkriminalisering. Att dra mera bestämda slutsatser av den korta iakttagelseperiod det här gäller är för övrigt vanskligt.

Huvudintrycket av alla längre statistiska serier kvarstår: ett väsentligt försämrat nykterhetsläge.

Med åberopande av nu redovisade förhållanden finns alltså fog för omdömet att alkoholfrågan är samhällets svåraste ännu olösta sociala problem.

Även om ökad beteendevetenskaplig och medicinsk forskning under senare år torde ha skapat vissa ökade möjligheter att rationellt bekämpa alkoholmissbruket, har dessa möjligheter endast i begränsad omfattning tillvaratagits. Detsamma gäller de ökade erfarenheterna av hur informationskampanjer skall läggas upp för att nå positiv effekt; information i alkoholfrågan förekommer i olika former men tydligen inte alltid med effektiva metoder och framför allt inte i sådan omfattning att den i tillräcklig mån kan väga upp intrycken av alkoholreklamen på särskilt den yngre delen av allmänheten.

Slagkraftig samhällsinformation

Det finns av allt att döma nu ett betydande gensvar hos den allmänna opinionen för vidare åtgärder som är ägnade att minska olika slags sociala brister och svårigheter i det nutida samhället, bl. a. de omfattande sociala alkoholskador som vi alltså inte kunnat få bukt med. Ett belägg för detta är riksdagsmajoritetens klara uttalande om förbud mot starksprit-reklam. Uppenbarligen anser en växande del av befolkningen att åtgärder snarast bör vidtas i syfte att inte endast omstrukturera utan även minska

alkoholkonsumtionen. Sådana åtgärder och andra problem av alkoholpolitisk natur är för närvarande föremål för uppmärksamhet och bedömning av alkoholpolitiska utredningen. Enligt vår mening är det angeläget att denna utredning påskyndar sitt arbete. I varje fall bör det vara möjligt att framlägga förslag till sådana delreformer som ter sig omedelbart nödvändiga och önskvärda och inte föregriper den samlade reform som måste till för att man om möjligt skall kunna nå närmare lösningen av det komplicerade och mångdimensionella alkoholproblemet i stort. Av nu nämnda skäl bör utredningen påbörja en försöksverksamhet med större bredd än vad som hittills skett. Som exempel på sådan verksamhet kan nämnas experiment med en mera omfattande information till allmänheten om olika sidor av dagens alkoholproblem. Ett sådant problem är det faktum att ungdomen genom en stort upplagd reklam fått den uppfattningen att mellanöl närmast är en sällskapsdryck speciellt lämpad för ungdom och att ett på sina håll påtagligt missbruk av mellanöl därigenom uppkommit. Det har bl. a. visat sig att mellanöl i åtskilliga fall lagt grunden till en kontinuerlig alkoholkonsumtion, som inte bestått av enbart mellanöl och som lett till både akoholmissbruk och alkoholism. Förhoppningarna att mellanölet skulle bidra till att minska starkspritkonsumtionen och även starkölkonsumentionen synes åtminstone inte hittills ha infriats. I varje fall har mellanölet ökat den totala alkoholkonsumtionen per capita.

Det måste i denna situation anses angeläget att allmänheten och särskilt ungdomen genom speciell upplysning görs klart medveten om att även mellanöl kan ge upphov till alkoholberoende, framför allt vid hög konsumtion, och att även akut påverkan av mellanöl kan vara riskabel från t. ex. trafiksäkerhetssynpunkt.

Förebilder till sådan slagkraftig samhällsinformation, som vi här syftar på och som alkoholpolitiska utredningen borde pröva på alkoholfrågans område, lämpligen inom jämförbara regioner (alltså större enheter än län), är den stora satsningen våren 1969 på information om narkotika med särskild inriktning på skolorna och kampanjen i samband med högertrafikomläggningen. Båda dessa kampanjer visar att det bl. a. med skolornas medverkan går att starkt påverka opinionen, om tillräckliga resurser ställs till förfogande. Ett väl tilltaget anslag till en experimentellt upplagd information i alkoholfrågan i ett par regioner (med olika utformning av denna i respektive regioner) skulle säkerligen ge goda anvisningar om den bästa metodiken för samhällsinformation av detta slag.

Marknadsföring av öl

Ytterligare experiment med utformningen av marknadsföringen av öl kunde vidare genomföras i utvalda områden. Som exempel på åtgärder som utredningen därvid bör överväga vill vi nämna tidsbegränsade försök med minimiålder för mellanölsköp, enbart direktförsäljning genom expedi-

ter över disk i varuhusen och enbart försäljning genom systembolag samt inhiberad starkölsförsäljning. Även en regionvis tillämpad begränsning av alkoholreklamen — bl. a. ölreklamen — vore ett tänkbart experiment, varvid självfallet överenskommelser måste träffas med vederbörande agenter och/eller producenter. En sådan regional begränsning kan givetvis med hänsyn till reklamen i riksmidia inte bli heltäckande. Ytterligare och för ett större område än ett län tillämpad försöksregistrering av rusdrycksinköp kunde också övervägas för att ta fram erfarenheter utöver dem som samlats genom inköpsregistreringen i Gävleborgs län.

Ölreklamen

Då ölreklamen i vissa avseenden givits en direkt stötande utformning och ölhanteringen även i övrigt erbjuder problem, bör samhällets överinseende över bryggerinäringen förstärkas. En tänkbar metod härvid är att visst samarbete upptas mellan branschen och främst socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. En samlarbetskommitté mellan dessa tre parter samt ungdoms- och nykterhetsorganisationerna kunde lämpligen bildas med uppgift att rekommendera riktlinjer för bl. a. reklamens uppläggning och att lämna årliga rapporter om verksamhetens resultat. Alkoholpolitiska utredningen bör enligt vår mening pröva detta uppslag, varvid självfallet särskilt bör uppmärksammas hur ledamöterna i samlarbetskommittén skall kunna tillförsäkras en oberoende ställning gentemot kommersiella intressen.

En fråga, som också synes lämplig för snar särbehandling av alkoholpolitiska utredningen, sammanhänger med de alkoholfria dryckernas förmåga att hävda sig på dryckesområdet. Det är i hög grad önskvärt att dessa drycker bevarar och förstärker sin konkurrenskraft gentemot alkoholdryckerna, varför den särskilda läskedrycksskatten bör avvecklas. Förslag härom bör framläggas av utredningen.

Även förslag till åtgärder för att stimulera en mera allsidigt upplagd alkoholforskning med särskild vikt vid sociala och psykologiska faktorer vid uppkomsten av alkoholmissbruk och vid behandlingsforskning bör kunna bli föremål för särskilt förslag, därest inte utredningen inom det närmaste året hinner slutföra sitt arbete.

I en annan motion till årets riksdag föreslås från vårt håll en utredning med uppgift att bl. a. undersöka vilka förändringar i tryckfrihetsförordningen som skulle erfordras för att skapa lagliga förutsättningar att hindra reklam för starksprit och vilka konsekvenser sådana förändringar skulle medföra för tryckfriheten i övrigt. Där begärs även en utredning med uppgift att utarbeta förslag till lagstiftning om märkning av tobaks- och alkoholvaror med dels kemisk-teknisk information om innehållet, dels en hälsovarning.

Med stöd av vad som sålunda anförts får vi föreslå,
att alkoholpolitiska utredningen påskyndar sitt arbete,

att utredningen — därest denna inte inom det närmaste året kan hinna slutföra sitt uppdrag — i speciellt angelägna frågor av i motionen exemplifierat slag avger delförslag, som inte föregriper utredningens förslag till en mera samlad alkoholpolitisk reform,

att utredningen får i uppdrag att vidga sin experimentverksamhet till att — utöver det försäljningspolitiska fältet — omfatta även tidsbegränsade försök med kraftigt förstärkt information i alkoholfrågan i vissa regioner, samt

att utredningen får i uppdrag att i samråd med bryggerinäringen, berörda statliga myndigheter samt ungdoms- och nykterhetsorganisationer utarbeta rekommendationer till riktlinjer för ölreklamen.

Stockholm den 20 januari 1970

Gunnar Helén (fp) Olle Dahlén (fp) Axel Andersson (fp)
Eric Peterson (fp) Ruth Hamrin-Thorell (fp) Stig Stefanson (fp)

Nr 100

Av herr Pettersson, Karl, m. fl., angående tidpunkten för ändrad fordonsbeskattning.

(Lika lydande med motion nr 114 i Andra kammaren)

Med hänvisning till vad som anförts i motionerna I: 86 och II: 99 hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att bilskatteutredningens förslag om ändringar i fordonsbeskattningen inte genomförs förrän vägkostnadsutredningen, som har att belysa de totala samhällsekonomiska konsekvenserna av sådana ändringar, har framlagt sitt betänkande.

Stockholm den 20 januari 1970

Karl Pettersson (m) Gunvor Stenberg (m) Bertil Strandberg (m)
